

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ГАВРИЛ ЙОСИФОВ срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 74012/01)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

6 ноември 2008 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

06/02/2009

Това решение може да бъде предмет на редакторска преработка.

По делото Гаврил Йосифов срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), на заседание в състав:

Райт Марусте, *Председател*,

Карел Юнгвирт,

Володимир Буткевич,

Ренате Йегер,

Марк Вилиджър,

Изабел Бери-Лефевр,

Миряна Лазарова Трайковска,

Здравка Калайджиева, *съдии*,

и Клаудия Вестердийк, *Секретар на отделението*,

След закрито заседание, проведено на 7 октомври 2008 г.,

постановява следното решение, което беше прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е заведено по жалба (№ 74012/01) срещу Република България, подадена в Съда на основание на член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от българския гражданин г-н Гаврил Йорданов Йосифов („жалбоподателят“), роден през 1975г. и живущ в София, на 16 януари 2001 г.

2. Жалбоподателят е представляван от г-жа Б. Бунева, г-жа Е. Стоянова и г-н Б. Боев, адвокати, практикуващи в София. Българското правителство („Правителството“) е представлявано от неговия Агент, г-жа Коцева от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди по-специално, че неговото лишаване от свобода между 17 юли и 26 октомври 2000 г. не е било законосъобразно и че не е имал възможност да получи задължително съдебно решение по този въпрос в най-кратък срок.

4. На 4 май 2006 г. Съдът решава да съобщи на Правителството за жалбата. Той също решава да разгледа основанията на жалбата едновременно с допустимостта ѝ (член 29 § 3 от Конвенцията).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. На 19 ноември 1996 г. жалбоподателят е бил арестуван и задържан по подозрение в извършване на престъпление. На 22 ноември 1996 г. са му повдигнати седем обвинения за кражба, едно за опит за кражба и едно за грабеж. Повечето от обвиненията са за престъпления, извършени съвместно с други лица. Той остава задържан до 30 септември 1997 г., когато е освободен под гаранция.

6. През юни 1998 г. Софийска районна прокуратура повдига обвинение на жалбоподателя, г-н В.С. и г-н Д.Д. във връзка с четири кражби и един грабеж. На непосочена дата една от жертвите на престъпленията се присъединява в производството като граждански ищец.

7. След провеждането на процес, в решение от 7 декември 1998 г. Софийски районен съд обявява жалбоподателя за виновен в повдигнатото обвинение, осъжда го на три години лишаване от свобода, както и да плати обезщетение за нанесените вреди на гражданския ищец. Съдът не се произнася по висящата жалба на жалбоподателя срещу задържането му. Съдът освен това не обявява веднага мотивите към решението си; те са предоставени през октомври 1999 г.

8. На 5 януари 1999 г. адвокатът на жалбоподателя обжалва пред Софийски градски съд. Тъй като към този момент тя не е разполагала с мотивите към решението на Софийски районен съд, в жалбата си тя посочва по общ начин, че присъдата на жалбоподателя е незаконосъобразна и неоснователна и иска неговата отмяна. Тя твърди също така, че присъдата му е прекомерна и иска да бъде отменена или да бъде спряно изпълнението ѝ. Тя изтъква, че ще предостави допълнителни подробности и ще посочи какви доказателства още следва да бъдат събрани след като бъдат оповестени мотивите към решението на Софийски районен съд. Съгласно изискванията на член 318, ал. 2 от Наказателно процесуалния кодекс от 1974 г. жалбата е подадена чрез Софийски районен съд.

9. На 17 февруари 1999 г. Софийски районен съд кратко отбелязва, че жалбата не отговаря на изискванията на член 319 от Кодекса и без да посочва конкретните недостатъци на жалбата, указва на жалбоподателя да подаде коригирана жалба в седемдневен срок. Жалбоподателят е бил уведомен за определението на съда на 20 април 1999 г., но не е реагирал. Съответно, в решение от 10 май 1999 г. Софийски районен съд отхвърля жалбата. Нито жалбоподателя, нито адвоката му са уведомени за това и не са предприели действия за обжалването на това решение.

10. В съответствие с член 371, ал. 1 и ал. 2, т. 3 от Кодекса (виж параграф 24 по-долу) с изтичането на петнадесетдневния срок за обжалване на решението от 10 май 1999 г. присъдата на жалбоподателя се счита за окончателна и поради това – за подлежаща на изпълнение. На 30 ноември 1999 г. той е задържан в Софийския затвор за целите на изпълнение на присъдата му.

11. На 20 декември 1999 г. адвокатът на жалбоподателя обжалва пред Софийски градски съд решението на Софийски районен съд от 10 май 1999 г. Тя претендира, че жалбата срещу присъдата на жалбоподателя е била в съответствие с всички законови изисквания. Тя подчертава, че жалбоподателят не е бил длъжен да включва подробни основания в жалбата, тъй като Софийски районен съд не е оповестил мотивите за решението си в срока за подаване на жалбата. Накрая, тя моли съда да се произнесе в най-кратък срок, тъй като жалбоподателят е бил в задържан, изтърпявайки присъдата си.

12. На 2 февруари 2000 г. Софийски районен съд изпраща тази жалба на Софийски градски съд.

13. Две заседания, насрочени от Софийски градски съд съответно за 20 март и 22 май 2000 г., са били отложени: първото, защото жалбоподателят не е бил надлежно призован, въпреки, че е бил законно представляван, но не се е явил лично, и второто, защото съобвиняемият на жалбоподателя и гражданският ищец, въпреки че са били надлежно призовани, на са се явили.

14. На заседание, проведено на 17 юли 2000 г. Софийски градски съд установява, че не е имало нужда да се включва съобвиняемият на жалбоподателя и гражданският ищец в производството във връзка с правилността на решението на Софийски районен съд да отхвърли жалбата му срещу присъдата. Освен това Софийски градски съд постановява, че тази жалба е била в съответствие със законовите изисквания и, че Софийски районен съд е допуснал грешка, като я е отхвърлил. Освен това в решението му да направи това не е посочено какви недостатъци е имала жалбата. Поради това съдът отхвърля това решение и връща делото на Софийски районен съд за ново разглеждане на жалбата срещу присъдата. С това наказателното производство срещу жалбоподателя е възобновено и присъдата му вече не е считана за окончателна.

15. Според жалбоподателя на същото съдебно заседание неговият адвокат е поискал от Софийски градски съд да разгледа въпроса дали той следва да остане задържан, или да бъде освободен. Съдът отхвърля това искане, като посочва, че Софийски районен съд следва да се произнесе по този въпрос.

16. След 17 юли 2000 г. адвокатът на жалбоподателя внася в Софийски районен съд и Софийска районна прокуратура няколко искания за освобождаване, нито едно от които не е било разгледано.

17. Адвокатът на жалбоподателя се е срещнал три пъти с председателя на Софийски районен съд, който е обяснил, че съдията, на когото е разпределено делото, отсъства. На 5 октомври 2000 г. адвокатът на жалбоподателя подава жалба до Висшия съдебен съвет, но не получава отговор.

18. На 3 октомври 2000 г. Софийски районен съд изпраща преписката по делото на Софийски градски съд.

19. На 24 октомври 2000 г. Софийски градски съд разпределя жалбата на жалбоподателя за разглеждане. Очевидно в този момент председателят на състава, на който е възложено делото, е забелязал, че жалбоподателят все още е задържан. Поради тази причина, на следващия ден, 25 октомври 2000 г., тя сигнализира на Софийска районна прокуратура, че след решението от 17 юли 2000 г. (виж параграф 14 по-горе) присъдата на жалбоподателя вече не се счита за окончателна и че съобразно това решение той не би могъл да бъде задържан повече. На същия ден Софийска районна прокуратура разпорежда освобождаването на жалбоподателя, като цитира същите основания.

20. На 26 октомври 2000 г. това разпореждане е получено от Софийския затвор и жалбоподателят е освободен. Както изглежда, до края на наказателното производство срещу жалбоподателя той повече не е задържан.

21. С решение от 27 март 2001 г. Софийски градски съд оправдава жалбоподателят по обвиненията в две от кражбите и потвърждава останалата част от решението на Софийски районен съд. Той постановява обща присъда от една година и половина лишаване от свобода. При определянето на продължителността на периода на лишаване от свобода в изпълнение на тази присъда съдът приспада, на основание член 59 от Наказателния кодекс от 1968 г. (виж параграф 30 по-долу), времето, през което жалбоподателят вече е бил задържан, от 30 ноември 1999 г. до 26 октомври 2000 г., като посочва, че в този период жалбоподателят е изтърпявал присъда, която все още не е била окончателна.

22. Жалбоподателят подава жалба, позовавайки се на прави основания.

23. След провеждане на заседание на 19 ноември 2001 г., в окончателно решение от 26 ноември 2001 г. Върховният касационен съд потвърждава решението на Софийски градски съд.

II. РЕЛЕВАНТНО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

А. Изпълнение на присъди

24. Член 371, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. (понастоящем заменен от член 412, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс от 2005 г.), в сила към съответния момент, предвижда, че наказателните присъди стават изпълними след като станат окончателни. Това настъпва, наред с другото, когато не е подадена (валидна) жалба срещу тях (член 371 § 2 (3), във връзка с член 322, ал. 1, т. 1 и ал. 2 от кодекса от 1974, понастоящем заменен от член 412, ал. 2, т. 3, във връзка с член 323, ал. 1 от Кодекса от 2005 г.).

25. Органите, осъществяващи надзора върху законосъобразното изпълнение на наказателни присъди, са компетентните прокурори (член 375, ал. 2 от Кодекса от 1974 г. (понастоящем заменен от член 416, ал. 2 от Кодекса от 2005 г.), член 118, т. 2 (между 2006 г. и 2007 г. член 118, т. 4) от Закона за съдебната власт от 1994 г. (понастоящем заменен от член 146, ал. 1 от Закона за съдебната власт от 2007 г.) и член 4, ал. 1 от Закона за изпълнение на наказанията от 1969 г.). Те са задължени да разпоредят освобождаването на задържано лице, което е било направомерно лишено от свобода (член 119, ал. 7, т. 1 от Закона за съдебната власт от 1994 г., понастоящем отменен от член 146, ал. 2, т. 1 от Закона за съдебната власт от 2007 г.).

Б. Закон за отговорността на държавата за вреди от 1988 г.

26. Член 2 от закона, първоначално носещ заглавието Закон за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани от 1988 г. („ЗОДВПГ“), преименуван на 12 юли 2006 г. на Закон за отговорността на държавата и общините за вреди от 1988 г., в сила към съответния момент, е предвиждал в релевантната си част, че:

„Държавата отговаря за вредите, причинени [на граждани] от органите на ... следствието, прокуратурата, съда ... от незаконно:

1. задържане под стража, включително и като мярка за неотклонение, когато то е отменено поради липса на законно основание;

2. обвинение в извършване на престъпление, ако лицето бъде оправдано или ако образуваното наказателно производство бъде прекратено поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление...“

27. Съгласно съдебната практика в България държавата отговаря за всички вреди, причинени от задържане под стража, когато обвиняемият е бил оправдан (реш. № 978/2001 г. от 10 юли 2001 г. по г.д. № 1036/2001 г. на ВКС) или наказателното производство е било

прекратено поради това, че обвиненията не са били доказани, или извършеното деяние не е престъпление (реш. № 859/ 2001 г. от 10 септември 2001 г. г.д. № 2017/2000 г. на ВКС).

28. В задължително тълкувателно решение (тълк. реш. № 3 от 22 април 2004 г. на ВКС по тълк.д. № 3/2004 г., ОСГК), постановено на 22 април 2004 г. по предложение на Председателя на Върховния касационен съд, Общото събрание на Гражданска колегия на този съд разрешава няколко спорни въпроса, свързани с тълкуването на различни разпоредби от ЗОДВПГ. В точка 13 от решението е посочено, че обезщетението, присъждано във връзка с неимуществените вреди, възникващи по член 2(1) или (2) от Закона следва да покриват и неимуществените вреди, произтичащи от незаконно задържане под стража, наложено по време на наказателното производство, като обезщетението за имуществените вреди, произтичащи от това задържане следва да бъдат присъждани отделно. Посочените причини за това решение са следните:

„Незаконна е мярката за неотклонение „задържане под стража“, когато не отговаря на изискванията по [Наказателно-процесуалния кодекс].

Държавата отговаря за вреди по чл. 2, т. 1 ЗОДВПГ, когато задържането под стража е отменено като незаконно, независимо от развитието на [наказателното] производство. В тези случаи обезщетението се определя самостоятелно.

Ако лицето е оправдано или образуваното наказателно производство е прекратено, държавата отговаря по чл. 2, т. 2 ЗОДВПГ. В тези случаи обезщетението за неимуществени вреди обхваща и вредите от незаконно задържане под стража. Ако са настъпили имуществени вреди, обезщетението за тях не се поглъща, а се присъжда самостоятелно с оглед особеностите на всеки конкретен случай.“

29. В точка 11 от решението си съдът разглежда въпроса дали обвиняемият следва да има право на обезщетение по член 2, т. 2 от ЗОДВПГ, когато е бил осъден по някои от точките в обвинението и оправдан по други. Съдът приема, че обезщетение се дължи и в случаите на частично оправдаване, при условие че има доказана причинно-следствена връзка между незаконното повдигане на обвинения и претърпените вреди. Неимуществените вреди се преценяват като цяло и по справедливост, като се взема предвид броят на деянията, по отношение на които обвиняемия е бил признат за невинен, и съответната тежест на престъпленията, за които е бил осъден, и на тези, за които е бил оправдан. Обезщетението за имуществени вреди се присъжда, като се вземат предвид конкретните обстоятелства по всеки случай, както и дали имуществените вреди произтичат от незаконните актове на правоприлагащите органи.

С. Други приложими закони

30. Съгласно член 59, ал. 1 от Наказателния кодекс от 1968 г. съдът, който постановява присъдата, следва да приспадне от присъдата за лишаване от свобода времето, което вече е прекарано от подсъдимия, докато се очаква окончателният изход на делото.

31. Член 37, ал. 1 от Закона за изпълнение на наказанията от 1969 г. предвижда, че затворниците имат право да подават молби и жалби, както и да се явяват лично пред началника на затвора. Съгласно член 37, ал. 2 от закона тези молби и жалби трябва да бъдат изпращани незабавно до компетентните органи.

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

32. Жалбоподателят се оплаква, че задържането му между 17 юли и 26 октомври 2000 г. не е имало никакво основание съгласно националното право, тъй като не е било в изпълнение на окончателна и изпълнима присъда за лишаване от свобода. Той се позовава на член 5 § 1 от Конвенцията, който предвижда в релевантната си част:

„Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и по реда, предвидени от закона:

а) законосъобразно лишаване от свобода по силата на постановена от компетентен съд присъда;...”

33. Правителството първо посочва, че жалбоподателят не е изчерпал вътрешноправните средства за защита. По негово мнение, направеното пред Съда оплакване попада в обхвата на член 2 от ЗОДВПГ. Към съответния момент практиката на националните съдилища по прилагането на тази разпоредба е била достатъчно развита и е предоставяла подходяща и ефективна възможност за обезщетяване. В подкрепа на твърденията си Правителството посочва няколко национални решения по член 2 от ЗОДВПГ и насочва вниманието към факта, че през 2004 г. Върховният касационен съд приема задължително тълкувателно решение по прилагането на този член.

34. Правителството твърди и че жалбоподателят не би могъл повече да бъде считан за жертва на нарушение, тъй като при определянето на присъдата му Софийски градски съд е взел предвид времето, през което той е бил лишен от свобода в изпълнение на присъда, която все още не е била окончателна.

35. Жалбоподателят отговаря, че ЗОДВПГ не е предоставял ефективно средство за правна защита за оплакванията, които е повдигнал пред Съда. Според него следва да се направи разграничение между правото да търси освобождаване от задържане и правото да претендира обезщетение за незаконно лишаване от свобода. Иск по ЗОДВПГ не би довел до освобождаването му, нито до ускоряване на разглеждането на жалбата му за освобождаване.

36. Жалбоподателят посочва също, че Софийски градски съд е взел под внимание периода на задържането му между 30 ноември 1999 г. и 26 октомври 2000 г., защото е бил длъжен по закон да направи това, а не защото е приел, че това лишаване от свобода е незаконно. Като е направил това, съдът не е признал изрично или по същество нарушението на член 5 § 1 от Конвенцията.

37. Член 35 § 1 от Конвенцията предвижда в релевантната си част:

„Съдът може да бъде сезиран само след изчерпване на всички вътрешноправни средства за защита, в съответствие с общопризнатите норми на международното право...“

38. Съгласно установената практика на Съда и на предишната Комисия, правилото за изчерпване на вътрешноправните средства за защита, предвидено в тази разпоредба, има за цел да даде на договарящите държави възможността да предотвратят или да коригират твърдените нарушения. Когато националните органи признаят изрично или по същество, и след това допуснат обезщетение за нарушение на Конвенцията, да се дублира националното производство с производството пред Съда би изглеждало несъвместимо със субсидиарния характер на механизма за защита, установен от Конвенцията. Конвенцията оставя възможност, на първо място, всяка договаряща държава да осигури упражняването на правата и свободите, защитени с Конвенцията (виж, наред с другите източници, *Kokavec v. Hungary* (dec.), № 27312/95, 20 април 1999 г., с последващи препратки).

39. Правилото за изчерпване на вътрешноправните средства за защита изисква жалбоподателите да използват средствата, които са обичайно достъпни и достатъчни в националната правна система, за да си осигурят възможност да получат обезщетение за твърдените нарушения. От тях обаче се изисква единствено да се възползват от правните средства за защита, които са достъпни, дават възможност за обезщетение във връзка с оплакванията и предлагат разумни изгледи за успех (виж, като скорошен релевантен източник, *Колев срещу България*, № 50326/99, §§ 70 и 72, 28 април 2005 г.). При определянето дали дадено средство за правна защита отговаря на тези критерии, трябва да бъдат взети предвид конкретните обстоятелства по делото и естеството на твърдените нарушения (виж, наред с другите източници,

Caprino v. the United Kingdom, № 6871/75, решение на Комисията от 3 март 1978 г., Решения и доклади (DR) 12, стр. 14, на стр. 16 *in fine*).

40. По някои дела Съдът и предишната Комисия са установили, че искът за вреди не може да бъде разглеждан като ефективно средство за правна защита по отношение на оплакванията по член 5 § 3 относно продължителността на времето, прекарано под стража (виж *Woukam Moudefo v. France*, № 10868/84, решение на Комисията от 21 януари 1987 г., DR 51, стр. 73; *Egue v. France*, № 11256/84, решение на Комисията от 5 септември 1988 г., DR 57, стр. 60; *Tomasi v. France*, решение от 27 август 1992 г., § 79, Серия А № 241-А; *Yağcı and Sargin v. Turkey*, № 16419/90 и № 16426/90, решение на Комисията от 10 юли 1991 г., DR 71, стр. 253, и решение от 8 юни 1995 г., § 44, Серия А № 319-А; и по-скоро, *Haris v. Slovakia*, № 14893/02, § 38, 6 септември 2007 г.), по член 5 § 4 относно непроизнасяне в кратък срок на национален съд по молба за освобождаване (виж *Navarra v. France*, № 13190/87, решение на Комисията от 1 март 1991 г., DR 69, стр. 168, и решение от 23 ноември 1993 г., § 24, Серия А № 273-В), и по член 5 § 1 относно задържане, извършено в нарушение на някое от изискванията ѝ, като например то да бъде разпоредено от „компетентен съд“ или да бъде основано на „обосновано подозрение“ (виж *Drozd and Janousek v. France and Spain*, № 12747/87, решение на Комисията от 12 декември 1989 г., DR 64, стр. 113; и *Włoch v. Poland* (dec.), № 27785/95, решение от 30 март 2000 г. и § 90 от решението, ЕКПЧ 2000-ХІ). По всички тези дела главното основание за подобно решение е било, че правото на освобождаване и правото на обезщетение за лишаване от свобода в нарушение на член 5 са две отделни права, защитени съответно в параграфи 4 и 5 от този член, и това разграничение е релевантно и за целите на член 35 § 1. Тази линия на обосноваване е от особено значение, когато засегнатото лице все още е задържано. При такива обстоятелства единственото правно средство за защита, което може да се счита за достатъчно и подходящо, е онова, което може да доведе до задължително решение за освобождаването на това лице.

41. В редица други случаи обаче Съдът е приел, че ако оспорваното задържане е приключило, един иск за вреди, който може да доведе до обявяване на това задържане за незаконно или в нарушение на член 5 § 1 и до последващо присъждане на обезщетение, може да бъде ефективно правно средство за защита по отношение на оплакванията съгласно тази разпоредба (виж *De Jong, Baljet and Van den Brink v. the Netherlands*, решение от 22 май 1984 г., § 39, Series A no. 77; *Amuur v. France*, решение от 25 юни 1996 г., § 36 *in fine*, Доклади с решения 1996-III; *Steel and Others v. the United Kingdom*, решение от 23 септември 1998 г., § 63, Доклади 1998-VII; *Kokavec*, цитирано по-горе; *Anderson v. the United Kingdom* (dec.), № 44958/98, 5 октомври 1999 г.;

Tát v. Slovakia, № 50213/99, §§ 44-53, 22 юни 2004 г.; *Андрей Георгиев срещу България*, № 61507/00, §§ 73-79, 26 юли 2007 г.; *Колеви срещу България* (dec.), № 1108/02, 4 декември 2007 г.; и *Ladent v. Poland*, № 11036/03, § 39, ЕКПЧ 2008-... (извлечения)).

42. Според Съда, когато оплакването на жалбоподателя за нарушение на член 5 § 1 от Конвенцията се основава главно на твърдението за незаконосъобразност на задържането му/й съгласно националното право, и когато това задържане е приключило, иск, който може да доведе до обявяването на незаконосъобразността на задържането и на последващо присъждане на обезщетение, е ефективно правно средство за защита, което трябва да бъде изчерпано, ако неговата осъществимост е била установена по убедителен начин (виж *Колеви*, цитирано по-горе). Да се приеме друго би означавало да се дублира вътрешното производство с производството пред Съда, което би било несъвместимо със субсидиарния му характер.

43. По настоящото дело Съдът отбелязва, че на 25 октомври 2000 г. Софийска районна прокуратура, след като получава сигнал от Софийски градски съд, че присъдата на жалбоподателя не е окончателна и изпълнима и че той не може да бъде задържан въз основа на нея, разпорежда незабавното му освобождаване. На следващия ден, 26 октомври 2000 г., жалбоподателят е освободен (виж параграфи 19 и 20 по-горе). По-късно той е оправдан по някои от обвиненията срещу него, което означава, че е попаднал в обхвата на точка 11 от тълкувателното решение от 2004 г. на Върховния касационен съд (виж параграфи 21, 23 и 29 по-горе). Съдът освен това отбелязва, че същността на оплакването на жалбоподателя по член 5 § 1 е била, че задържането му между 17 юли и 26 октомври 2000 г. не е имало правно основание в българско право (виж параграф 32 по-горе). Накрая той отбелязва, че иск по член 2, т. 1 или т. 2 от ЗОДВПГ би изисквал националните съдилища да разгледат законността на задържането на жалбоподателя и да присъдят обезщетение за всякакви претърпени вреди, в случай, че установят, че това задържане не е било законно (виж параграфи 26, 27 и 28 по-горе). Според Съда, тези елементи са достатъчни, за да покажат, че иск по член 2 от ЗОДВПГ, по всяка вероятност би бил ефективно правно средство за защита във връзка с оплакването на жалбоподателя по член 5 § 1. Въпреки че в първоначалната си жалба до Съда жалбоподателят е заявил, че възнамерява да предяви такъв иск, в преписката по делото няма информация, че той действително го е направил.

44. Следователно оплакването на жалбоподателя по член 5 § 1 трябва да бъде отхвърлено съгласно член 35 §§ 1 и 4 от Конвенцията поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

45. С оглед на това заключение Съдът не счита за необходимо да разглежда второто възражение на Правителството.

II. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

46. Жалбоподателят се оплаква по два въпроса, свързани с тази разпоредба. На първо място, той вижда нарушение, което се състои в периода от време, за който Софийски градски съд се е произнесъл по жалбата му от 20 декември 1999 г. На второ място, той критикува Софийски градски съд за това, че е отказал да разпoredи освобождаването му на 17 юли 2000 г., независимо че е установено, че жалбата срещу присъдата му е била валидно подадена, и в резултат от това същата присъда не е станала окончателна и изпълнима.

47. Член 5 § 4 от Конвенцията предвижда следното:

„Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.“

A. Допустимост

48. На първо място, Правителството поддържа тезата, че жалбата е недопустима поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. При подаването му оплакването на жалбоподателя попада в обхвата на член 2 от ЗОДВПГ, който предоставя надеждно и ефективно правно средство за защита в тази връзка. Съществувала е богата съдебна практика по прилагането на тази разпоредба и през 2004 г. тя е била предмет на повелително тълкуване от Върховния касационен съд. Жалбоподателят обаче не е показал, че е предявил иск по тази разпоредба.

49. На второ място, Правителството твърди, че жалбоподателят е загубил статута си на жертва, тъй като Софийски градски съд е приспаднал от присъдата периода между 30 ноември 1999 г. и 25 октомври 2000 г., през който период жалбоподателят е бил лишен от свобода.

50. Жалбоподателят отговаря, че иск по член 2 от ЗОДВПГ не би довел до ускоряване на разглеждането на исканията му за освобождаване. По отношение на твърдението за загуба на статута на жертва, той повтаря аргументите си, свързани с допустимостта на оплакването му по член 5 § 1 (а) от Конвенцията.

51. По отношение на първото възражение на Правителството, Съдът, като оставя открит въпроса дали един иск за вреди може да съставлява ефективно правно средство за защита във връзка с твърдението за нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията (виж *Колев срещу България*, № 50326/99, § 71, 28 април 2005 г.), отбелязва, че по-рано е установил, че член 2 от ЗОДВ не създава основание за иск по

отношение на оплакванията по тази разпоредба (виж *Андрей Георгиев*, цитирано по-горе, § 80). Съдът освен това е установил също така, че съдебната практика на българските съдилища във връзка с исковите за вреди по член 2 от ЗОДВ, предпоставени от нарушения по член 5 § 4 от Конвенцията, не е била ясна и установена (виж *Колев*, § 73; и *Колеви*, и двете цитирани по-горе). Съдът няма информация – и Правителството не е посочило такава – относно скорошно развитие на практиката, което би променило тези констатации. Тълкувателното решение от 2004 г., на което се позовава Правителството (виж параграфи 28 и 29 по-горе) не съдържа информация по този въпрос и не може да бъде разглеждано като релевантен прецедент (виж, *mutatis mutandis*, *Вачев срещу България*, № 42987/98, § 73, ЕКПЧ 2004-VIII (извлечения)). Тази липса на ясна съдебна практика показва съществуващата несигурност на това правно средство за защита в практическо отношение, що се отнася до жалби по член 5 § 4 от Конвенцията. Поради това възражението на Правителството трябва да бъде отхвърлено.

52. По отношение на второто възражение на Правителството, Съдът счита, че за разлика от положението по отношение на жалбата по член 5 § 1, намаляването на присъдата на жалбоподателя не е имало за цел да го компенсира във връзка с оплакванията му по член 5 § 4, нито е било възможно да направи това. Докато Софийски градски съд казва, че лишаването от свобода на жалбоподателя е било в изпълнение на неокончателна и неизпълнима присъда за лишаване от свобода, той не споменава проблемите, които жалбоподателят е имал във връзка с получаването на съдебно произнасяне по законосъобразността на задържането му. Поради това той все още може да претендира, че е жертва в това отношение.

53. В заключение, Съдът счита, че жалбата на жалбоподателя по член 5 § 4 от Конвенцията не е очевидно необоснована по смисъла на член 35 § 3, нито е недопустима на друго основание. Поради това тя трябва да бъде обявено за допустимо.

Б. По съществото

54. Правителството твърди, че жалбоподателят не е опитал всички възможности, които биха могли да доведат до освобождаването му. Съгласно член 37(1) от Закона за изпълнение на наказанията от 1969 г., той е имал право да подава искания и жалби до директора на затвора и да се явява лично пред него. Директорът би имал задължението да предаде тези искания или жалби на компетентните органи. Няма индикации, че жалбоподателят е опитвал да подава такива.

55. Жалбоподателят повтаря оплакванията си.

56. Съгласно установената съдебна практика на Съда, правното средство за защита, изисквано по член 5 § 4, трябва да бъде съдебно, което предполага, че засегнатото лице трябва да има достъп до „съд“, по смисъла на тази разпоредба, и възможността да бъде изслушан или лично, или чрез някаква форма на представителство (виж, наред с много други източници, *Вачев*, цитирано по-горе, § 71, което цитира *Winterwerp v. the Netherlands*, решение от 24 октомври 1979 г., Серия А № 33, стр. 24, § 60). Този „съд“, не е необходимо на всяка цена да бъде класически съд, включен в стандартния съдебен апарат на държавата. Той обаче трябва да бъде независим от изпълнителната власт и от страните по случая, да предоставя гаранциите на съдебна процедура и да бъде компетентен да произнесе задължително правно решение, водещо до освобождаване на лицето (виж, наред с другите, *X v. the United Kingdom*, решение от 5 ноември 1981 г., §§ 53 и 61 *in fine*, Серия А № 46).

57. Съдът отбелязва още от самото начало, че задържането на жалбоподателя след 30 ноември 1999 г. е извършено в изпълнение на присъдата му, за която се е считало, че е станала окончателна и изпълнима (виж параграф 10 по-горе). Поради това лишаването му от свобода следва да се счита за задържане „след присъда“ по смисъла на член 5 § 1 (а) от Конвенцията, независимо от положението по националното право (виж *Wemhoff v. Germany*, решение от 27 юни 1968 г., § 9, Серия А № 7; и *B. v. Austria*, решение от 28 март 1990 г., §§ 35-40, Серия А № 175). Поради това Съдът трябва да реши като основен въпрос дали член 5 § 4 е приложим. Тази разпоредба по принцип би била излишна по отношение на задържането по член 5 § 1 (а), тъй като съдебният контрол върху лишаването от свобода вече е включен в първоначалната присъда (виж като скорошен източник *Стоичков срещу България*, № 9808/02, § 64, 24 март 2005 г., което цитира *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*, решение от 18 юни 1971 (по същество), § 76, Серия А № 12). Когато обаче възникнат нови въпроси, засягащи законосъобразността на такова задържане, отново влиза в действие член 5 § 4 (пак там, § 65, с последващи препратки, както и по-скоро *Светослав Димитров срещу България*, № 55861/00, § 67, 7 февруари 2008 г.).

58. Следователно Съдът трябва да разгледа въпроса дали е възможно да са възникнали нови въпроси относно законосъобразността във връзка с лишаването от свобода на жалбоподателя между 30 ноември 1999 г. и 26 октомври 2000 г. и ако това е така, дали жалбоподателят е имал възможност да получи решение по тях в производство, съобразено с различните изисквания на член 5 § 4.

59. Съдът отбелязва, че след като е бил първоначално задържан под стража, жалбоподателят е бил освободен под гаранция преди процеса

(виж параграф 5 по-горе). При приключването на процеса Софийски районен съд не е разпоредил продължаване на задържането на жалбоподателя, докато се е очаквал изхода от жалбата срещу присъдата му (виж параграф 7 по-горе). Поради това той би могъл да бъде законосъобразно лишен от свобода само в изпълнение на присъдата му за лишаване от свобода. Съгласно член 371 § 1 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. присъдата може да бъде изпълнена единствено ако е станала окончателна (виж параграф 24 по-горе). Действително, жалбоподателят впоследствие е бил задържан само след като компетентните органи са формирали убеждението, че присъдата му е станала окончателна (виж параграф 10 по-горе). По тази причина въпросът дали присъдата действително е била окончателна, е определящ за преценката на законосъобразността на задържането му. Този въпрос, още повече е бил независим и разграничен от въпросите, разрешавани от Софийски районен съд по време на производството относно жалбоподателя. Следователно жалбоподателят е имал право да сезира „съд“, който има юрисдикция да решава в най-кратък срок дали лишаването му от свобода е било неправомерно в този смисъл (виж, *mutatis mutandis*, Стоичков, § 66; и Светослав Димитров, § 69, и двете цитирани по-горе).

60. Съдът отбелязва, че на 20 декември 1999 г. жалбоподателят е оспорил отхвърлянето на жалбата си срещу присъдата (виж параграф 11 по-горе). Разглеждането на това обжалване е било значително забавено, първо в Софийски районен съд, и след това поради две напълно неоправдани отлагания на заседанията в Софийски градски съд (виж параграфи 12 и 13 по-горе). Нещо повече, въпреки че на 17 юли 2000 г. Софийски градски съд установява, че жалбата срещу присъдата на жалбоподателя е била валидна, в резултат на което се оказва, че присъдата не е окончателна и изпълнима, Софийски градски съд отказва да разпорежи освобождаването му, като посочва, че това е било въпрос, по който трябва да се произнесе Софийски районен съд (виж параграфи 14 и 15 по-горе). По-късно обаче Софийски районен съд, въпреки няколкократните искания, не разглежда въпроса дали жалбоподателят следва да остане задържан, или да бъде освободен (виж параграфи 16 и 17 по-горе). По този начин жалбоподателят не е имал възможност да получи в най-кратък срок съдебно определение относно законосъобразността на задържането му, съгласно изискванията на член 5 § 4. Това положение не е коригирано от факта, че три месеца по-късно, на 24 октомври 2000 г., Софийски градски съд неофициално сигнализира на Софийска районна прокуратура по този въпрос, която от своя страна разпорежда освобождаването на жалбоподателя (виж параграфи 16-19 по-горе). Софийски градски съд не е издал задължително определение за освобождаването на жалбоподателя, защото очевидно не е сметнал, че това е в неговата

компетентност, докато Софийска районна прокуратура не е била „съд“ по смисъла на член 5 § 4 и процедурата, следвана от нея, не е имала съдебни характеристики (виж, *mutatis mutandis*, *Светослав Димитров*, цитирано по-горе, § 71). Директорът на затвора, когото Правителството споменава в наблюденията си, също не е бил „съд“ и не е имал правомощия да освободи жалбоподателя, а само да предаде оплакванията и жалбите му на компетентните органи (виж параграф 31 по-горе).

61. Това положение на нещата изглежда, че е било резултат от неясната уредба на компетентността на съдилищата в тази сфера, фактът, че българското право възлага всички въпроси, засягащи законосъобразността на изпълнението на присъдите за лишаване от свобода единствено на компетентните прокурори, а не на съдия (виж параграф 25 по-горе) и липсата в българското право на процедура *habeas corpus*, по която всяко лице, лишено от свобода, независимо от основанията за това, има право да иска съдът да разгледа законосъобразността на задържането си и да разпреди освобождаването му/й, ако това задържане е неправомерно (виж *Стоичков*, § 66; и *Светослав Димитров*, § 71, и двете цитирани по-горе; и *Садъйков срещу България*, № 75157/01, § 35 *in fine*, 22 май 2008 г.). При това положение българското право предвижда отделни процедури за оспорване на различните видове лишаване от свобода, като задържането под стража преди съдебното производство (виж, например, *Иванов срещу България* (dec.), № 22434/02, 25 септември 2007 г.), затваряне в психиатрична институция (виж *Каяджиева срещу България*, № 56272/00, §§ 22 и 23, 28 септември 2006 г.), или задържане в очакване на депортиране (виж *Садъйков*, цитирано по-горе, §§ 11 и 13). В резултат от този подход лицата, чието лишаване от свобода не попада в някоя от точно определените категории, е много вероятно да имат сериозни или дори непреодолими трудности при оспорването на лишаването от свобода (виж *Стоичков* и *Садъйков*, и двете цитирани по-горе).

62. Не е в сферата на компетентност на Съда да изследва коя би била най-добрата или най-подходящата система за съдебно разглеждане в обсъжданата област, тъй като договарящите държави са свободни да избират различни методи за изпълнение на задълженията си. Съдът обаче отбелязва, че в периода на задържането му, между 30 ноември 1999 г. и 26 октомври 2000 г., жалбоподателят не е имал възможност да се възползва от производство, което предоставя гаранциите, изисквани от член 5 § 4 от Конвенцията. Поради това е налице нарушение на тази разпоредба.

II. ДРУГИ ТВЪРДЕНИЯ ЗА НАРУШЕНИЯ НА КОНВЕНЦИЯТА

А. Твърдение за нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията

63. Жалбоподателят се оплаква, че наказателното производство срещу него е продължило неоснователно дълго време, в нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията, който предвижда, в релевантната си част, че:

„Всяко лице, при решаването на ... каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на ... гледане на неговото дело ... от ... съд...“

64. Съдът отбелязва, че наказателното производство срещу жалбоподателя е продължило приблизително пет години, от началото му на 19 ноември 1996 г. до края му на 26 ноември 2001 г. (виж параграфи 5 и 23 по-горе). През това време е имало предварително производство и разглеждане от три съдебни инстанции. Продължителността на производството сама по себе си не изглежда прекомерна, особено ако се вземе предвид факта, че делото е включвало трима подсъдими, обвинени съвместно по няколко обвинения, както и граждански ищец. Вярно е, че е имало няколко неоправдани забавяния по време на обработването на жалбата на жалбоподателя срещу решението на Софийски районен съд (виж параграфи 8-19 по-горе). Софийски градски съд и Върховният касационен съд обаче впоследствие се произнасят по делото в най-кратък срок, за по приблизително осем месеца всеки от тях (виж параграфи 18, 21 и 23 по-горе). Поради това общата продължителност на производството не може да се определи като надвишаваща „разумен срок“.

65. Следователно това оплакване е явно необосновано и трябва да бъде отхвърлено в съответствие с член 35 §§ 3 и 4 от Конвенцията.

Б. Твърдение за нарушение на член 13 от Конвенцията

66. Жалбоподателят се оплаква, че не е имал ефективни правни средства за защита във връзка с оплакването си по член 6 § 1, в нарушение на член 13 от Конвенцията, който гласи следното:

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в [Конвенцията], са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.“

67. Съгласно установената практика на Съда, член 13 изисква предоставянето на вътрешноправни средства за защита, които по същество да се отнесат към „доказуемо оплакване“ съгласно Конвенцията и да предоставят подходящо удовлетворение (виж, наред

с другите източници, *Хаджикостова срещу България (№ 2)*, № 44987/98, § 49, 22 юли 2004 г.). Като се вземат предвид констатациите му по член 6 § 1, Съдът счита, че жалбоподателят няма „доказуемо оплакване“ по тази разпоредба по отношение на продължителността на производството.

68. Следователно това оплакване е явно необосновано и трябва да бъде отхвърлено в съответствие с член 35 §§ 3 и 4 от Конвенцията.

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

69. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

A. Вреди

70. Жалбоподателят претендира 5 000 евро (EUR) за неимуществени вреди.

71. Правителството не е коментирало иска на жалбоподателя.

72. Съдът отбелязва, че единственото нарушение, установено по настоящото дело, е това на член 5 § 4 от Конвенцията. Въз основа на представените доказателства, не може да се изключи възможността жалбоподателят да би могъл да бъде освободен по-рано, ако би имал възможност да се възползва от гаранциите, съдържащи се в тази разпоредба. От друга страна, каквато и да е вреда, претърпяна в тази връзка, би трябвало до голяма степен да е смекчена от приспадането на съответния период на задържане от присъдата за лишаване от свобода, наложена накрая (виж параграф 21 по-горе). Независимо от това, жалбоподателят е бил лишен от възможността за бърз и ефективен съдебен контрол върху задържането му. В допълнение към това, поради липсата на съответни гаранции, той трябва да е претърпял чувства на фрустрация, несигурност и тревога, които не са били изцяло компенсирани от установяването на нарушението или от приспадането на съответния период на задържане от присъденото наказание (виж, *mutatis mutandis*, *De Jong, Baljet and Van den Brink*, цитирано по-горе, § 65; и *Kolanis v. the United Kingdom*, № 517/02, § 92, ЕКЧП 2005-V). Като се произнася въз основа на справедливостта, съгласно изискванията на член 41, Съдът присъжда на жалбоподателя сумата от 1 500 евро, плюс всякакви данъци, които може да бъдат начислени върху нея.

В. Разноски

73. Жалбоподателят търси възстановяване на 1 750 евро, платени за адвокатски хонорар за производството пред Съда. Той представя договор за правните услуги между него и адвоката му и справка за таксуваните часове.

74. Правителството не коментира този иск на жалбоподателя.

75. Съгласно установената практика на Съда, само съдебни разходи и разноски, за които е установено, че са действително и по необходимост направени, и които са разумни като размер, подлежат на възстановяване съгласно член 41 от Конвенцията. В настоящия случай, предвид притежаваната от Съда информация и гореспоменатите критерии, и като отбелязва, че част от жалбата е обявена за недопустима, Съдът счита за основателно да присъди на жалбоподателя сумата от 1 000 евро, плюс всякакви данъци, които може да бъдат начислени на жалбоподателя върху нея.

В. Неустойка

76. Съдът намира за уместно, лихвата за просрочване да е базирана на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка, към която следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* оплакването, че жалбоподателят не е имал възможност да се ползва от производство, в което да бъде решен в най-кратък срок въпросът за законосъобразността на лишаването му от свобода между 30 ноември 1999 г. и 26 октомври 2000 г. за допустимо, а останалата част от жалбата за недопустима;
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията;
3. *Приема*
 - а) че държавата ответник следва да плати на жалбоподателя, в срок от три месеца считано от датата, на която решението стане окончателно по смисъла на чл. 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които се конвертират в български лева по курса, който е в сила на датата на плащане:
 - (i) EUR 1 500 (хиляда и петстотин евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху горната сума, за неимуществени вреди;

(ii) EUR 1 000 (хиляда евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху горната сума спрямо жалбоподателя, за разноси;

б) че от изтичането на упоменатия по-горе тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка през периода на просрочие, плюс три процентни пункта;

4. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 6 ноември 2008 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердийк
Секретар

Райт Марусте
Председател